



Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita

Fakulta

Obor řízení

Uchazeč

Pracoviště uchazeče, instituce

Habilitační práce

Oponent

Pracoviště oponenta, instituce

Pedagogická

Pedagogika

PhDr. Anna TOMKOVÁ, Ph.D.

katedra preprimární a primární pedagogiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

Portfolio v perspektivě reflektivně pojatého vzdělávání učitelů

Dr.h.c. prof. PhDr. Beata KOSOVÁ, CSc.

katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky Pedagogické fakulty Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici

Text posudku (rozsah v rámci předepsané osnovy dle zvážení oponenta)

a. Aktuálnost námětu

Predložená habilitačná práca predstavuje v česko-slovenských podmienkach dosiaľ najkomplexnejšie spracovanie problematiky reflexívne poňatého vzdelávania učiteľov s kľúčovým postavením profesijného portfólia. Autorka v nej presvedčivo dokazuje, že tento model prípravy učiteľov vedie k rozvíjaniu ich profesijnej identity a stálemu sebarozvíjaniu, ako aj ku skutočnému prepojeniu teórie a praxe v pregraduálnom štúdiu i v ďalšom vzdelávaní. Aktuálnosť práce podčiarkujú dve skutočnosti: 1. že reflexívny model prípravy učiteľov je jedným z modelov, ktorý hlboko kvalitatívne mení charakter akademicky orientovanej učiteľskej prípravy, bez čoho nie je možná reforma učiteľského vzdelávania, ani reforma školského systému; 2. reflexívna práca s profesijným portfóliom je vo svete považovaná za nosný prvok profesijného rozvoja učiteľov a ich postupu kariérnym systémom. Habilitačná práca je tak cenným príspevkom k súčasnému diskurzu (nielen) českej vzdelávacej politiky.

b. Prístup k řešení

Vzhľadom na to, že celá práca je zasadená do kontextu reflexívne poňatého vzdelávania učiteľov, vychádza autorka zo sociokonštruktivistickej koncepcie učenia sa a vyučovania, založenej na vlastnej aktivite študenta, sociálnom zdieľaní a spätnej väzbe, na stálej kritickej reflexii jeho činnosti a premýšľania, opretej o odbornú teóriu a ústiacej do jeho individuálnej koncepcie výučby. S tým súladí aj dominancia procesuálneho prístupu pri postupnej konštrukcii učiteľskej profesionality samotným študentom a formatívneho hodnotenia priebehu a výsledkov profesijného učenia sa. Tento prístup habilitantka argumentuje s oporou o množstvo zahraničných zdrojov, dôsledne ho dodržiava v teoretickej i empirickej časti práce, ktorú aj z tohto zorného uhla interpretuje, čím je celá práca kompaktná a dobre zacielená na skúmanú problematiku. Dôslednosť autorky je zrejmá aj z aplikácie princípu izomorfizmu, že to, o čom píše aj sama vykonáva, čo je doložené ukázkami reflexií vedenia študentov z jej vlastného profesijného portfólia.

c. Použitá metodologie

Uvedenému prístupu zodpovedá aj použitá metodológia a kvalitatívny dizajn empirickej časti. Tvorí ju rozsiahla reflexívne-deskriptívna prípadová štúdia 16-ročnej implementácie pedagogického portfólia v študijnom programe Učiteľstvo pre 1. stupeň ZŠ na PdF Karlovej univerzity v Prahe a to od vstupu študenta do práce s portfóliom v prvom ročníku, cez prácu s portfóliom vo viacerých predmetoch a praxiach až po model štátnej skúšky ako obhajoby záverečného pedagogického portfólia v piatom ročníku. Prípadová štúdia je holistická a chronologická, ale vývojovo dynamická, využíva ďalšie výskumné metódy a postupy ako akčný výskum, obsahové analýzy viac ako 90-tich portfólií, konzultačné rozhovory, vrátane metódy fórum ako komunikačnej validizácie subjektívnych záverov. Oceňujem, že napriek nutnej šírke deskripcie, habilitantka v celej prípadovej štúdii udržiava jej reflexívny charakter, temer v každom kroku analyzuje spätné väzby a rôznorodé reflexie rôznych skupín aktérov (študenti, absolventi, učelia VŠ, cviční učelia a i.), z ktorých vyvodzuje pedagogické závery a tie ilustruje konkrétnymi výpoveďami vrátane ilustrácie vývinu profesijného sebapoňatia vybranej študentky z jej esejí v prvom, treťom a v poslednom ročníku štúdia. Celá empirická časť má tak charakter veľkého, po častiach overovaného a vylepšovaného, dlhodobého akčného výskumu. Presnejšie však mohlo byť vysvetlené, akým spôsobom realizovala obsahové analýzy záverečných portfólií, ktoré sú vysoko individuálne.

d. Kvalita a správnosť dosažených výsledkov

Kvalita habilitačnej práce v oboch častiach je vysoká. Autorka na základe podrobného rozboru reflexívneho modelu prípravy učiteľov, jeho cieľov, obsahu, prostriedkov a hodnotenia ukazuje kľúčový význam portfólia ako zdroja, prostriedku i výsledku profesijného učenia sa, ktorý prostredníctvom reflexie umožňuje prekonávať antagonizmy akademickej a kompetenčne orientovanej prípravy a teoretickej a praktickej prípravy. Rozbor problematiky portfólia je dôkladný, oceňujem jasné vymedzenie toho, čo je a čo nie je profesijné portfólio (či už študentské alebo učiteľské), analýzu napätia medzi funkciami portfólia pre učenie sa a pre sumatívne certifikačné hodnotenie a možností jeho prekonania. Veľmi inšpiratívne sú príklady dobrej praxe troch rôznych typov portfólií z troch frankofónnych prostredí s analýzou ich silných a slabých stránok v komparácii s cieľmi a funkciou portfólia v pripravovanom kariérnom systéme. Značný rozhlád autorky je evidentný aj z koncepčného prístupu postupného vytvárania portfólia a stupňujúcich sa nárokov na prácu študentov s ním v prípadovej štúdii. Chvályhodný je aj repertoár reflexívnych techník, postupov a samotných otázok, ktoré autorka v rôznych etapách reflexie kladie alebo odporúča klásť študentom. Napriek tomu, že je zástankyňou reflexívneho modelu prípravy učiteľov, nie je nekriticky jednostranná, naopak, kriticky skúma aj jeho riziká a slabiny.

e. Původnosť dosažených výsledkov

Pôvodnosť dosiahnutých výsledkov je nepopierateľná. Habilitantka bola súčasťou tímu, ktorý koncepčne zavedenie študentského portfólia premyslel, pripravoval a v každej etape vyhodnocoval, vyučovala predmety určené zavádzaniu portfólia v školskej i vysokoškolskej praxi a viedla pedagogické praxe študentov, ktoré s ním pracovali. Komplexnosť a argumentačná sila zmyslu portfólia pre osobný profesijný rozvoj v prípadovej štúdii by nebola možná, ak by autorka tieto procesy spolu so študentmi nezažila na vlastnej koži. Dôkazom toho, že nejde ani o preberanie cudzích vzorov, je 17 príloh, dokladujúcich praktickú realizáciu a overovanie, ale aj deskripcie a analýzy krokov, ktoré v podmienkach pražskej fakulty neboli úspešné a argumentácia prečo museli byť transformované alebo sa od nich upustilo.

f. Uplatniteľnosť výsledkov pro rozvoj oboru a ďalší bádání

Prínos habilitačnej práce pre odbor pedagogika je evidentný. Autorka v českom (a tým aj slovenskom) prostredí rozvinula rodiaci sa prúd reflexívneho pedagogického myslenia, skutočne overila teóriu a koncepciu reflexívnej prípravy učiteľov v praxi. Obohatila teóriu učiteľskej profesie o overené postupy budovania takého zložitého javu, akým je učiteľova vlastná profesijná identita, profesionalita, metakognícia, ako sa postupne sám učí profesijne sa zdokonaľovať, ako aj o postupy ich skúmania. V týchto aspektoch a v konkrétnej práci s portfóliom je určite inšpiratívna aj pre andragogiku a sociálne vedy.

g. Uplatniteľnosť výsledkov v praxi

Prípadová štúdia priamo dokazuje uplatniteľnosť predstaveného konceptu v praxi, je významným metodickým vzorom a zdrojom poučenia pre každú fakultu pripravujúcu učiteľov, ako skvalitniť učiteľskú prípravu všetkých stupňov a ako prostredníctvom reflexie a portfólia povzniesť charakter praktickej časti prípravy na vyššiu úroveň. Zároveň je jedným z modelov, ako by mohla byť poňatá pedagogická príprava vysokoškolských učiteľov.

h. Formálna úprava a jazyková úroveň práce

Habilitačná práca je zmysluplná a logicky štruktúrovaná, napísaná odborným jazykovým štýlom. Zásady vedeckej etiky a bibliografické normy boli dodržané. Práca spĺňa aj ďalšie formálne požiadavky, obsahuje menný aj vecný register a ostatné náležitosti. Autorka sa však mohla vyhnúť obširným úvodom v každej kapitole i podkapitole, čomu bude kapitola venovaná, čo spôsobilo viacnásobné opakovanie textu.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvažení oponenta)

1. Habilitantka by na základe svojich vlastných skúseností a zahraničných stáží mohla porovnať perspektívy reflexívne poňatej prípravy učiteľov na univerzitných a neuniverzitných (profesijne orientovaných) vysokých školách. Vzhľadom na potrebu väčšieho podielu praktickej prípravy, je podľa nej akademické univerzitné prostredie bariérou? Ak áno v čom a prečo?
2. Ak by iná pedagogická fakulta chcela začať takýto komplexný model práce s portfóliom, aké najpodstatnejšie podmienky by im odporúčala splniť a čomu sa vyhnúť, aby implementácia prebiehala úspešne?

Závěr

Habilitační práce Anny Tomkové *Portfolio v perspektivě reflektivně pojatého vzdělávání učitelů* **splňuje** požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Pedagogika.

V Banskej Bystrici dne 10. 12. 2018.

.....
podpis